«8D03102 - Мәдениеттану» білім беру бағдарламасы бойынша философия докторы (PhD) дәрежесін алу үшін ұсынылған Осербаев Елдос Нұрланұлының «Кибербуллинг мәдени девиацияның формасы ретінде» тақырыбындағы диссертациялық жұмысына ресми

РЕЦЕНЗЕНТТІҢ ЖАЗБАША ПІКІРІ

р/н №	Өлшемшарттар	Өлшемшарттарға сәйкестігі (жауап нұсқаларының бірін сызу)	Ресми рецензенттің ұстанымына негіздеме (ескертуді курсивпен көрсету)
1.	Диссертация тақырыбының (бекіту күніне) ғылымның даму бағыттарына және/немесе мемлекеттік бағдарламаларға сәйкес болуы	1.1 Ғылымды дамытудың басым бағыттарына және/немесе мемлекеттік бағдарламаларға сәйкестігі:	Диссертациялық жұмыс тақырыбы еліміздегі ғылымның даму басымдықтарының бірі – «Елдің интеллектуалдық әлеуеті» бағытына сәйкес келеді, нақтырақ айтқанда, 7. Әлеуметтік және гуманитарлық ғылымдар саласындағы зерттеулерге және арнайы мамандандырылған бағыттарға толық сәйкес келеді.
		1) диссертация мемлекет бюджетінен қаржыландырылатын жобаның немесе нысаналы бағдарламаның аясында орындалған (жобаның немесе бағдарламаның атауы мен нөмірін көрсету);	Диссертациялық жұмыс 8D03102 – Мәдениеттану мамандығы бойынша философия докторы (PhD) дәрежесіне іздену үшін мемлекет бюджетінен қаржыландырылған докторантура аясында әзірленген. Жұмыс Қазақстан Республикасы Ғылым және жоғары білім министрлігі қаржыландырған «Цифрлық трансформация жағдайындағы қазақстандық қоғам: перспективалар мен тәуекелдер» ғылыми бағдарламасы (грант №BR21882302, 2023-2025 жж.) аясында орындалды.

		2) диссертация басқа мемлекеттік бағдарлама аясында орындалған (бағдарламаның атауын көрсету);	Диссертациялық жұмыс басқа мемлекеттік бағдарлама аясында орындалмаған.
		3) диссертация Қазақстан Республикасының Үкіметі жанындағы Жоғары ғылыми-техникалық комиссия бекіткен ғылым дамуының басым бағытына сәйкес (бағытын көрсету) келеді.	Диссертациялық жұмыс Қазақстан Республикасының Үкіметі жанындағы Жоғары ғылыми-техникалық комиссия бекіткен ғылым дамуының «Елдің интеллектуалдық әлеуеті» басым бағытының 7. Әлеуметтік және гуманитарлық ғылымдар саласындағы зерттеулер мен арнайы мамандандырылған бағыттарына сәйкес келеді.
2.	Ғылым үшін маңыздылығы	Жұмыс ғылымға **елеулі үлесін қосады**/қоспайды, ал оның **маңыздылығы ашылған**/ашылмаған.	Зерттеу жұмысы өз саласында ғылымға маңызды үлес қосып отырған, жоғары ғылыми деңгейде орындалған еңбек болып табылады. Елдос Осербаевтың диссертациясы қазіргі заманның аса өзекті мәселелерінің бірі — кибербуллингті мәдени девиацияның бір көрінісі ретінде қарастырып, оны мәдениеттанулық және философиялық тұрғыдан терең зерделеуге арналған. Бұл зерттеу өзіне тән концептуалдық идеялар мен жаңаша көзқарастар ұсына

			отырып, жаһандық деңгейде маңызды болып отырған әлеуметтік проблеманың мәдени-философиялық негіздемесін қалыптастыруға бағытталған. Диссертацияда жүргізілген тақырыптық шолу, жан-жақты талдаулар мен тұжырымдар ғылыми тұрғыдан терең және негізделген. Автордың ұсынып отырған теориялық тұжырымдары мен жаңа ұсыныстарының дәйектілігі, ғылыми жаңалығы зерттеу жұмысының құндылығын айқын дәлелдейді. Кибербуллингтің мәдени девиация ретінде зерделенуі қазіргі цифрлық қоғамдағы мәдениеттану мен әлеуметтік зерттеулердің маңызды бағыттарының бірі ретінде қарастырылады. Елдос Осербаевтың бұл зерттеуі отандық мәдениеттану мен философия ғылымына жаңа теориялық тұжырымдар мен инновациялық идеяларды енгізеді. Зерттеушінің шығармашылық ізденістері мен жаңа ғылыми тәсілдері оның зерттеу жұмысының тереңдігін, нәтижелілігін және маңыздылығын айқындайды. Бұл диссертация қазіргі заманғы ғылыми қоғамдастыққа айтарлықтай жаңалықтар әкеліп, әлемдік деңгейдегі мәдени мәселелерді мәдениеттану мен философия тұрғысынан зерттеуге зор үлес қосып отыр.
3.	Өзі жазу принципі	Өзі жазу деңгейі: 1) **жоғары**; 2) орташа; 3) төмен;	Диссертация авторы Елдос Осербаев өз зерттеуінде кибербуллинг мәселесін заманауи мәдени-әлеуметтік құбылыс ретінде талдап, оны мәдени девиацияның бір түрі ретінде қарастырып, осы құбылыстың мәдениеттанулық және философиялық негіздерін

		4) өзі жазбаған.	терең аша отырып, тың ғылыми көзқарастар ұсынады. Бұл зерттеу жұмысы цифрлық қоғамдағы әлеуметтік өзара әрекет пен жеке тұлғаның мінез-құлқы, девиациялық үрдістер мен олардың мәдени контексттегі көріністері жайында кең ауқымды талдаулар жүргізеді. Автор кибербуллинг феноменін зерттеуде әлемдік және отандық теориялық тұжырымдамаларға, ұғымдық аппараттарға және категориялық құрылымдарға жан-жақты талдау жасап, тақырыпқа қатысты түрлі ғылыми көзқарастар мен зерттеулерді толыққанды қарастырады. Осы тұрғыдан алғанда, зерттеу жұмысы киберкеңістіктегі девиантты мінез-құлықты мәдениет пен қоғам дамуының өзекті мәселелерімен байланыстыра отырып, тың әрі маңызды ғылыми ізденіс болып табылады. Автор тек мәселені сипаттап қана қоймай, кибербуллингті мәдени девиация ретінде бағалаудың жаңа теориялық тәсілдерін ұсына отырып, оны терең ғылыми деңгейде зерттеген. Бұл оның ғылыми көзқарасының жаңашылдығын, сондай-ақ осы мәселеге қатысты өзіндік пайымдауларын жеткізу қабілетін айқындайды. Елдос Осербаевтың бұл зерттеуі қазіргі заман мәдениеттануындағы өзекті мәселелерді терең түсініп, ғылыми тұрғыдан тиімді шешімдер ұсынуға бағытталған. Зерттеу жұмысының маңыздылығы мен өзектілігін айқындайтын тағы бір жайт – автордың тақырыпқа қатысты жарияланымдарының жоғары ғылыми деңгейі мен осы жұмыстың ғылыми негіздемесіне толық сәйкестігі. Диссертанттың тұжырымдары мен көзқарастары концептуалдық тұрғыдан

			жүйеленіп, жұмыстың ғылыми құрылымын айқындай отырып, оның терең әрі әдіснамалық түрде негізделгенін дәлелдейді. Елдос Осербаевтың бұл зерттеуі қазіргі заманғы ғылыми қауымдастыққа үлкен үлес қосып, мәдениеттану мен философия ғылымында маңызды жаңа бағытты қалыптастыруға мүмкіндік береді.
4.	Ішкі бірлік принципі	4.1 Диссертация өзектілігінің негіздемесі: 1) **негізделген**; 2) ішінара негізделген; 3) негізделмеген.	Диссертация авторы Елдос Осербаев өзінің зерттеу жұмысында кибербуллинг құбылысын мәдени девиацияның жаңа формасы ретінде қарастыру арқылы, қазіргі заманғы цифрлық қоғамның дамуындағы бұл өзекті мәселенің тек әлеуметтік немесе психологиялық қырларымен шектелмей, мәдениеттанулық және философиялық тұрғыдан терең зерттелуінің қажеттілігін айқындайды. Автордың ғылыми жұмысы кибербуллингтің мәні мен оның мәдениетпен өзара байланысын жан-жақты қарастырып, осы құбылыстың заманауи қоғамдағы маңызы мен салдарын теориялық және әдістемелік тұрғыдан дәйектеп көрсетеді. Зерттеу жұмысында автор цифрлық қоғамдағы девиациялық мінез-құлық формаларына қатысты терең ғылыми сараптамалар жасап, кибербуллингтің философия мен мәдениеттану ғылымдарының өзекті зерттеу нысанына айналуы үшін қажетті алғышарттарды айқын көрсетеді. Бұл жұмыстың маңызды ерекшелігі оның тек ғылымға қосқан үлесі емес, сондай-ақ кибербуллингтің мәдени құбылыс ретіндегі философиялық және мәдениеттанулық тұжырымдамасын қалыптастырудағы жаңашылдығы болып табылады. Жұмыстың жалпы құрылымы оның зерттеу

			тақырыбының өзектілігі мен терең ғылыми ізденістермен үндесіп, кибербуллинг құбылысының мәдени және философиялық аспектілерін зерттеуде тың, әрі тиімді тәсілдер ұсынады. Автор өз жұмысында көтерген мәселелерді ғылыми тұрғыдан нақты және түсінікті етіп талқылап, тақырыптың философия ғылымы тұрғысынан зерттелуі мен талдаудың қажеттігін толыққанды негіздей алған. Осылайша, автор бірегей танымдық және әдістемелік негіздерді ұсына отырып, бұл зерттеудің мәдениеттану мен философия ғылымына қосқан үлесін ерекше атап өтуге болады.
		4.2 Диссертация мазмұны диссертация тақырыбын айқындайды: 1) **айқындайды;** 2) ішінара айқындайды; 3) айқындамайды.	Пікір беріліп отырған диссертациялық зерттеу жұмысы тақырыптың мазмұнын терең әрі жан-жақты ашып, оны ғылыми тұрғыдан дәйекті түрде қарастырған еңбек болып табылады. Зерттеу жұмысының тараулары мен бөлімдері бойынша белгіленген мақсаттар жүйелі түрде орындалып, әрбір бөлімде тиісті талдау жұмыстары жоғары деңгейде жүзеге асырылған. Автор кибербуллинг құбылысын мәдени девиацияның бір түрі ретінде қарастырып, оның цифрлық қоғам жағдайындағы көрініс беру ерекшеліктерін жан-жақты зерттеген. Диссертацияда кибербуллинг ұғымының мазмұны, оны тудыратын әлеуметтік-мәдени алғышарттар мен девиациялық мінез-құлыққа қатысты ұғымдар жүйесі кешенді түрде талданған. Сонымен қатар, цифрлық кеңістіктегі тұлғалық жауапкершілік мәселелері де зерттеудің маңызды бөлігіне айналған. Автор дәстүрлі қоғам мен цифрлық қоғамдағы тұлғааралық қарым-қатынас ерекшеліктерін салыстырып, мәдени нормалардың трансформациясы мен кибербуллингтің алдын алу жолдарын ұсыну арқылы зерттеу

			тақырыбының өзектілігін толыққанды айқындаған. Жұмыстың құрылымы мен мазмұны біртұтас, ғылыми аясын айқын көрсете отырып, зерттеу жұмысының тереңдігін және ғылыми сапасын дәлелдейді. Автордың ұсынған тәсілдері мен тұжырымдары бұл тақырыпқа қосылған маңызды үлес болып табылады, өйткені кибербуллинг мәселесін мәдениеттанулық және философиялық тұрғыдан қарастыру заманауи қоғам үшін аса маңызды. Зерттеу жұмысында ғылыми талдау деңгейі жоғары, тақырыптың тереңдігі мен зерттеу тәсілдері толық үйлесімді түрде көрініс тапқан.
		4.3. Мақсаты мен міндеттері диссертация тақырыбына сәйкес келеді: 1) **сәйкес келеді;** 2) ішінара сәйкес келеді; 3) сәйкес келмейді.	Диссертант өз зерттеу жұмысында қойылған мақсаттар мен міндеттерді дәлелді және логикалық негізде жүйелі түрде орындаған. Әрбір бөлім кибербуллингті мәдени девиацияның бір түрі ретінде қарастыруға бағытталған, бұл зерттеу жұмысының тақырыбына толық сәйкес келеді. Автор тақырыпты зерттеуде айқын мақсат пен міндеттерді дәл тұжырымдап, жұмыс барысында олардың толық орындалуын қамтамасыз ететін логикалық бірізділік пен ішкі сабақтастықты сақтай білген. Зерттеудің теориялық негіздері, кибербуллинг ұғымының мәні мен мазмұны, оның мәдениеттегі орны, цифрлық қоғам жағдайындағы тұлғаның мінез-құлықтық ерекшеліктері және девиациялық әрекеттердің сипаттары ғылыми тұрғыдан терең және дәйекті түрде баяндалған. Әрбір тақырып бөлімі нақты зерттеу міндеттеріне сәйкес келіп, тұтас зерттеу жұмысының ғылыми маңыздылығын айқындайды. Диссертацияның құрылымдық бөлімдері кибербуллингті мәдениеттанулық және философиялық аспектіде толыққанды талдауға мүмкіндік береді. Зерттеуші өзінің жұмысына қойылған міндеттерді жүйелі түрде, дәлелді әрі жоғары ғылыми деңгейде

			орындап, тұтастық пен логикалық бірізділік қағидаларын сақтай отырып, тақырыпты жан-жақты әрі терең зерттеген. Осылайша, диссертациялық жұмыс жоғары ғылыми деңгейде орындалып, зерттеу тақырыбының өзектілігі мен маңыздылығын толыққанды айқындайды.
		4.4. Диссертацияның барлық бөлімдері мен ережелері логикалық байланысқан: 1) **толық байланысқан**; 2) ішінара байланысқан; 3) байланыс жоқ.	Диссертациялық зерттеу жұмысының жоспары ғылыми және методологиялық талаптарға толық сәйкес жасалған, сондай-ақ зерттеу тақырыбының өзектілігі мен маңыздылығын айқындайды. Жұмыс барлық бөлімдерінде біртұтас логикалық және мазмұндық байланыс сақтай отырып, кешенді түрде жүзеге асырылған. Әрбір бөлімнің құрылымдық жағынан да, мазмұндық тұрғыдан да тиісті ғылыми тұжырымдамалар мен дәйектемелер арқылы толық үйлесім табуы жұмыстың ғылыми сапасын айқын дәлелдейді. Зерттеу жұмысында барлық бөлімдердің өзара ғылыми-методологиялық сабақтастығы және мазмұндық тұтастығы толық сақталып, цифрлық қоғамдағы тұлғаның этикалық жауапкершілігі кеңінен зерттелген. Автор жұмысының әрбір бөлігі ғылыми тұрғыдан дәйектеліп, өзара байланысқа ие бола отырып, логикалық бірізділік қағидасын сақтаған. Диссертациялық жұмыс кіріспе, екі негізгі тарау, тарауішілік бөлімшелер, қорытынды және әдебиеттер тізімінен тұрады. Барлық құрылымдық бөлімдер зерттеу тақырыбы мен оның мазмұнымен толық үндестік тауып, жұмыстың терең ғылыми мазмұнын айқындайды. Мұндай құрылым жұмысқа қойылатын теориялық және методологиялық талаптарға сай, тақырыптың өзектілігі мен ғылыми мәнін толық көрсететін сапалы ғылыми еңбек болып табылады.

		4.5 Автор ұсынған жаңа шешімдер (қағидаттар, әдістер) дәлелденіп, бұрыннан белгілі шешімдермен салыстырылып бағаланған:	Диссертациялық жұмыста әлемдік және отандық зерттеу жұмыстарының салыстырмалы талдауы жоғары ғылыми деңгейде жүзеге асырылған. Автор өз зерттеуінде басқа авторлардың және ғалымдардың көзқарастарына жан-жақты шолу жасап, олардың идеялық қағидаларының мазмұны мен маңызын анықтап, оларға сыни талдау жасайды. Бұл зерттеудің тереңдігі мен автордың ғылыми тәсілінің сапасын айқындайды. Зерттеуші өз тұжырымдарын басқа ғалымдардың жұмыстарымен компаративистік талдау арқылы ұсынады, бұл оның ғылыми әдістемесін жоғары деңгейде қолданғанын көрсетеді. Автордың ұсынған жаңа қағидалары мен тұжырымдары бұрыннан белгілі теориялармен салыстырылып, олардың шектеулері мен кемшіліктері негізінде жаңа көзқарастардың артықшылықтары дәлелді түрде көрсетілген. Бұл зерттеу жұмысы дәстүрлі ұғымдар мен түсініктерге жаңа көзқарас ұсына отырып, ғылыми айналымға маңызды үлес қосып отыр. Сонымен қатар, киберкеңістіктегі тұлғалық жауапкершіліктің төмендеуі мен нормалардан ауытқуды мәдени девиация ретінде қарастыру арқылы автор жаңа әдістемелік бағдар ұсынды. Бұл зерттеу нәтижелері отандық ғылымда кибербуллингті мәдени феномен ретінде түсінудің тың бағытын қалыптастыруға маңызды үлес қосып, ғылыми ойдың жаңа деңгейіне көтерілуіне мүмкіндік береді.Автордың жаңа көзқарасы объективтілік қағидасы аясында және қазіргі шындықпен үйлестіру негізінде қалыптастырылған, бұл оның жұмысының ғылыми құндылығын арттырады.
		1) **сыни талдау бар;**	
		2) талдау ішінара жүргізілген;	
		3) талдау өз пікіріне емес, басқа авторлардың сілтемелеріне негізделген;	
		4) талдау жоқ.	

5.	Ғылыми жаңашылдық принципі	5.1 Ғылыми нәтижелер мен ережелер жаңа ма?	Ізденушінің зерттеу жұмысындағы ғылыми нәтижелер мен қағидаттар толықтай жаңашылдықпен ерекшеленеді. Автор өз зерттеуінде жаңа жүйелі қағидаларды ұсына отырып, мәдениеттану саласында цифрлық мәдениеттің қалыптасу үрдістерін және оның әлеуметтік, этикалық аспектілерін терең әрі жан-жақты талдайды. Бұл зерттеу жұмысы тек теориялық емес, прагматикалық тұрғыдан да маңызды, өйткені автор мәселені қолданбалы деңгейде қарастырып, өз көзқарасын ғылыми тұрғыдан толыққанды негіздеген. Зерттеу нәтижелері дәстүрлі мәдениет теорияларынан айтарлықтай ерекшеленіп, цифрлық қоғамдағы әлеуметтік мінез-құлықты, мәдени нормалар мен құндылықтардың трансформациясын түсінуге бағытталған жаңа теориялық тұжырымдарды ұсынады. Автордың зерттеу жұмысы мәдениеттанудың цифрлық мәдениетті зерттеу саласындағы жаңалық ретінде қабылданып, осы саланың дамуында тың серпін береді. Диссертацияда ұсынылған ғылыми тұжырымдар мен әдістемелік тәсілдер цифрлық мәдениеттің табиғатын түсіну мен зерттеуге жаңа көзқарас енгізіп, мәдениеттану ғылымында терең ғылыми жаңалықтар мен өркендеу мүмкіндіктерін ашып отыр. Бұл еңбек, мәдениеттану саласында жаңа бағыттар қалыптастырып қана қоймай, цифрлық мәдениет пен қоғамның өзара байланысын түсінуде маңызды теориялық әрі әдіснамалық жетістіктерге қол жеткізді.
		1) **толығымен жаңа;**	
		2) ішінара жаңа (25–75% жаңа);	
		3) жаңа емес (жаңасы 25%-дан кем).	
		5.2 Диссертацияның қорытындылары жаңа ма?	Диссертацияның қорытындылары ғылыми тұрғыдан жаңашыл және теориялық-методологиялық негізде жеткілікті түрде дәйектелген. Жұмыста ұсынылған теориялық тұжырымдар мен нәтижелер бұрын ғылыми айналымда жүйелі түрде
		1) **толығымен жаңа**;	

		2) ішінара жаңа (25–75% жаңа);	қарастырылмаған кибербуллинг құбылысын мәдени девиацияның бір формасы ретінде талдауға арналған, бұл өз кезегінде зерттеу тақырыбының өзектілігін айқындайды. Зерттеу қорытындылары нақты және негізделген теориялық-методологиялық тұрғыдан жасалған, сондай-ақ олар мәдениеттану ғылымының қазіргі даму талаптарына толық сәйкес келеді. Автор ұсынған жаңа көзқарастар мен түсіндірмелер цифрлық қоғамдағы мәдени-әлеуметтік құбылыстарды терең әрі жаңаша пайымдауға мүмкіндік береді. Бұл ғылыми жұмыс цифрлық қоғамның түрлі мәселелерін зерттеуде жаңа бағыттар мен көзқарастар қалыптастырып, мәдениеттану ғылымында маңызды жаңалықтар ұсынды. Автордың жаңаша ғылыми әдіс-тәсілдері қазіргі заманғы әлеуметтік және мәдени мәселелерді зерттеуде қажетті жаңа теориялық тұжырымдарды қалыптастыруға ықпал етеді, осылайша бұл диссертация мәдениеттанудың дамуына елеулі үлес қосады.
		3) жаңа емес (жаңасы 25%-дан кем).	
		5.3 Техникалық, технологиялық, экономикалық немесе басқару шешімдері жаңа және негізделген бе?	Зерттеу жұмысының теориялық негіздері мен қорытындылары ғылыми және практикалық қолданыс саласында маңызды орны бар. Бұл зерттеу ғылыми-техникалық зерттеулерде философиялық әдістеме тұрғысынан басшылыққа алынуы мүмкін, ал әдіснамалық қағидаттары жағынан жаңашылдық сипатқа ие. Автордың ұсынған жаңа көзқарастары мен теориялық тұжырымдары цифрлық қоғам мен әлеуметтік медиада қалыптасатын жаңа тәуекелдерге жауап беретін ғылыми ұстанымдарды көрсетіп, зерттеу әдіснамасының бірегей үлгісін қалыптастырады. Кибербуллингтің мәдени девиация ретінде зерттелуі қазіргі цифрлық технологиялар мен әлеуметтік медиа кеңістігінде туындайтын проблемаларды жан-
		1) **толығымен жаңа**;	
		2) ішінара жаңа (25–75% жаңа);	
		3) жаңа емес (жаңасы 25%-дан кем).	

			жақты талдауды қамтиды, бұл өз кезегінде әлеуметтік мінез-құлықтың трансформациясын және этикалық нормалардың өзгеруін терең түсінуге мүмкіндік береді. Зерттеу нәтижелері киберкеңістіктегі тұлғалық жауапкершілікті, әлеуметтік мінез-құлықты және этикалық нормалар трансформациясын талдай отырып, цифрлық мәдениетті басқару мен реттеу тетіктеріне әдістемелік бағдар ұсынады. Бұл тұжырымдар әсіресе жастар ортасындағы девиантты мінез-құлықтың алдын алу, білім беру платформаларында қауіпсіз орта қалыптастыру және желілік мәдениетті дамыту салаларында қолдануға өте тиімді.Диссертациялық жұмыстың теориялық қағидаттары техника философиясы мен цифрлық этика салаларымен тығыз байланыста және қазіргі заманғы технологиялық даму жағдайында тұлғаның әлеуметтік-мәдени бейімделуі мен цифрлық жауапкершілігін арттыруға бағытталған басқарушылық шешімдер қабылдауға негіз болады. Бұл ғылыми жұмыс цифрлық қоғамдағы әлеуметтік-мәдени мәселелерді реттеу мен басқару тетіктерін жетілдіруге бағытталған маңызды ұсыныстар мен жолдарды көрсетеді.
6.	Негізгі қорытындылардың негізділігі	Барлық негізгі қорытындылар ғылыми тұрғыдан қарағанда ауқымды дәлелдемелерде **негізделген**/негізделмеген (qualitative research (куолитатив ресеч) және өнер және гуманитарлық	Ізденуші Елдос Осербаевтың диссертациялық зерттеуінде ұсынылған негізгі қорытындылар ғылыми тұрғыдан терең негізделген және жұмыстың теориялық-әдіснамалық аппаратымен толық үйлеседі. Автор кибербуллинг құбылысын мәдени девиацияның бір түрі ретінде қарастыру арқылы цифрлық қоғамдағы тұлғалық мінез-құлықтың жаңа сипаттарын ашып көрсетеді. Бұл зерттеу қазіргі цифрлық кеңістіктегі әлеуметтік нормалардың өзгерісін терең әрі дәйекті түрде талдай отырып, мәдениеттану мен философияның тоғысындағы өзекті мәселелерді

		ғылымдар бойынша даярлық бағыттары үшін).	түсінуге бағытталған. Зерттеу барысында қолданылған дереккөздер, теориялық тұжырымдамалар және философиялық категориялар негізінде жасалған нәтижелер логикалық тұрғыдан жүйелі әрі ішкі бірізділікпен дәлелденген. Автор кибербуллинг феноменінің әлеуметтік-мәдени алғышарттарын, оның тұлғалық және қоғамдық деңгейдегі салдарын нақты көрсетіп, оларды мәдениеттанулық тұрғыдан негіздей отырып, зерттеу мәселесіне терең ғылыми мән береді. Осылайша, диссертациялық жұмыста ұсынылған қорытындылар өзектілігімен, теориялық тереңдігімен және философиялық дәлелділігімен ерекшеленеді, әрі кибербуллинг мәселесін мәдениеттану ғылымы аясында жаңа деңгейде қарастыруға мүмкіндік береді. Бұл зерттеу жұмысында ұсынылған ғылыми тұжырымдар қазіргі цифрлық қоғамдағы әлеуметтік өзгерістерді түсінуге жол ашады және мәдениеттану саласындағы жаңа бағыттар мен көзқарастардың қалыптасуына ықпал етеді.
7.	Қорғауға шығарылған негізгі ережелер	Әрбір ереже бойынша келесі сұрақтарға жеке жауап беру қажет: 7.1 Ереже дәлелденді ме? 1) **дәлелденді**; 2) шамамен дәлелденді; 3) шамамен дәлелденбеді; 4) дәлелденбеді; 5) бұл тұжырымда	Зерттеуші Елдос Осербаев қорғауға ұсынған 5 қағидат толықтай ғылыми негізделген және жұмыстың тақырыбына сәйкес теориялық, әдіснамалық және логикалық тұрғыдан дәйекті түрде қалыптастырылған. Бұл қағидаттар диссертациялық жұмыстың мазмұны мен құрылымынан туындап, зерттеушінің ғылыми ізденістерінің нәтижесі ретінде айқын әрі қисынды түрде ұсынылған. Қорғауға шығарылған негізгі ережелер зерттеу тақырыбымен толық үйлесіп, олардың теориялық және методологиялық негіздері жұмыс барысында қарастырылған мәселелердің кешенді шешімін қамтамасыз етеді. Зерттеушінің

		ереженің дәлелденгенін тексеру мүмкін емес.	ұсынған қағидаттары жұмыс көлемінде көтерілген мәселелердің терең әрі жүйелі түрде қарастырылуына мүмкіндік беріп, зерттеу нәтижелерін нақты әрі түсінікті түрде негіздейді. Бұл қағидаттар диссертациялық жұмыстың ғылыми деңгейін айқындап, оның жан-жақты әрі үйлесімді зерттеу тәсілдерін қолдануын көрсетеді. Осылайша, ұсынылған қағидаттар жұмыстың ғылыми мәнін арттырып, оның академиялық тұрғыдан жоғары бағаланатынын дәлелдейді.
		7.2 Тривиалды ма?	
		1) ия;	
		2) жоқ;	
		3) бұл тұжырымда ереженің тривиалды екенін тексеру мүмкін емес.	
		7.3 Жаңа ма?	7.2. Зерттеуші Елдос Осербаев өз диссертациялық жұмысында қорғауға ұсынылған қағидаттарды тың көзқарас пен жаңа тұжырымдар тұрғысынан негіздеген. Бұл қағидаттар жаңашылдықпен ерекшеленіп, бұрын мәдениеттану саласында арнайы қарастырылмаған мәселелерді ғылыми деңгейде қайта ой елегінен өткізген. Автордың ұсыныстары еліміздің мәдениеттану ғылымында өзектілігі мен жаңалығы бойынша ерекше мәнге ие болып, осы саладағы ғылыми ойдың дамуына елеулі үлес қосады.
		1) **ия;**	
		2) жоқ;	
		3) бұл тұжырымда ереженің жаңашылдығын тексеру мүмкін емес.	
		7.4 Қолдану деңгейі:	
		1) тар;	
		2) орташа;	
		3) **кең**	
		4) бұл тұжырымда ереженің қолдану деңгейін тексеру мүмкін емес.	7.3. Зерттеу барысында ұсынған қағидаттар еліміздің мәдениеттану саласында жаңа бағыттар мен ғылыми тұжырымдарды қалыптастыруға мүмкіндік береді. Бұл зерттеу жұмысы отандық мәдениеттану ғылымында тың, жаңаша көзқарастарды ұсыну арқылы жаңа деңгейге көтерілген. Елдос Осербаевтың қағидаттары еліміздің ғылыми қоғамдастығында кеңінен қабылданып, алдағы
		7.5 Мақалада дәлелденген бе?	
		1**) ия;**	
		2) жоқ	

		3) бұл тұжырымда мақаладағы ереженің дәлелденгенін тексеру мүмкін емес.	уақытта осы бағыттағы зерттеулерге негіз болары сөзсіз. 7.4. Қорғауға ұсынылған диссертациялық зерттеу нәтижелерінің қолдану ауқымы кең әрі көпқырлы болып табылады. Бұл жұмыс мәдениеттану саласында, әсіресе кибербуллинг феноменін мәдени девиацияның формасы ретінде зерттеуде философиялық және этикалық тұрғыдан маңызды рөл атқарады. Зерттеу қорытындыларының қолдану саласы тек мәдениеттану ғана емес, жалпы гуманитарлық ғылымдарға, техника мен ақпараттық технология салаларына және әлеуметтік қатынастарға да кеңінен таралады, өйткені олар этикалық императив ретінде қазіргі қоғамның түрлі аспектілерін реттеуге ықпал етеді. Зерттеу нәтижелері цифрлық қоғамдағы мінез-құлық нормаларын қалыптастыру, әлеуметтік қауіпсіздікті қамтамасыз ету және қоғамдағы этикалық құндылықтарды нығайту мәселелерін шешуде теориялық және практикалық маңызы зор. Бұл диссертациялық жұмыс, өз кезегінде, әлеуметтік салада, мемлекеттік басқаруда және білім беру жүйесінде маңызды тәсілдер мен жаңа шешімдер ұсыну арқылы қоғамның дамуында елеулі рөл атқарады. Жұмысқа енгізілген қағидаттар мен тұжырымдар цифрлық қоғамдағы әлеуметтік мәселелерді тиімді шешуге көмектеседі, осылайша, оның теориялық және практикалық құндылығы айқын көрінеді. 7.5. Диссертацияның негізгі ғылыми нәтижелері мен қорытындылары 5 ғылыми мақалада жарияланған, оның біреуі Scopus базасына кіретін журналда, төртеуі ҚР ҒЖБМ Білім және

			ғылым саласында сапаны қамтамасыз ету комитеті ұсынған журналдарда жарық көрген. Мақалалар зерттеу тақырыбы мен мазмұнын толықтай қамтиды.
8.	Дәйектілік қағидаты.	8.1 Әдіснаманы таңдау – негізделген немесе әдіснама нақты жазылған:	Зерттеудің әдістемелік негізі толықтай жұмыс мазмұнын ашуға және теориялық-әдіснамалық талаптарға сәйкес негізделген. Автор зерттеу барысында философиялық-антропологиялық, жүйелік және логикалық әдістерді тиімді пайдалана отырып, жұмыстың алдына қойған мақсаттарына жету үшін оларды орынды қолданған. Аталған әдістер арқылы диссертациялық жұмыстың мақсаттары мен міндеттерін жүзеге асыруда дәйектілік принципі сақталып, жұмыстың нәтижелігі айқын көрінеді.
	Дереккөздер мен ұсынылған ақпараттың дәйектілігі	1) **ия;**	
		2) жоқ.	
		8.2 Диссертация жұмысының нәтижелері компьютерлік технологияларды қолдану арқылы ғылыми зерттеулердің қазіргі заманғы әдістері мен деректерді өңдеу және интерпретациялау әдістемелерін пайдалана отырып алынған:	Диссертацияда ұсынылған теориялық қорытындылар мен ғылыми тұжырымдар өзара тығыз байланыста болып, негізді және дәлелді түрде баяндалған. Автор зерттеу барысында көтерілген мәселелерге сыни көзқараспен қарап, нақты дәлелдер келтіре отырып, әрбір тұжырымды ғылыми тұрғыдан негіздеген. Осылайша, бұл саладағы зерттеу жұмысы толыққанды және жоғары ғылыми деңгейде орындалып, өзекті мәселелерге терең жауап берген.
		1) **ия;**	
		2) жоқ.	

		8.3 Теориялық қорытындылар, модельдер, анықталған өзара байланыстар және заңдылықтар эксперименттік зерттеулермен дәлелденген және расталған (педагогикалық ғылымдар бойынша даярлау бағыттары үшін нәтижелер педагогикалық эксперимент негізінде дәлелденеді):	Жұмыстағы теориялық қорытындылар мен нәтижелер зерттеудің философиялық аспектілерінен ғана емес, сондай-ақ тиісті әдебиеттер мен эксперименттерге, концепцияларға, ғылыми, тарихи-мәдени тұжырымдарға және зерттелетін салаға тән мысалдар мен әлеуметтік практикаларға негізделген. Диссертант осы дереккөздерге сүйене отырып, авторлық тұжырымдар жасап, олардың ғылыми негізділігін арттыруға күш салған. Бұл жұмыс жаңа идеялар мен көзқарастарды ұсыну арқылы салаға тың ғылыми үлес қосқан.
		1) **ия;**	
		2) жоқ.	
		8.4 Маңызды мәлімдемелер нақты және **сенімді ғылыми әдебиеттерге сілтемелермен расталған** / ішінара расталған / расталмаған.	Жұмыстың негізін құрайтын мәлімдемелер толықтай жұмыс тақырыбы бойынша тиісті ғылыми әдебиеттермен және нақты сілтемелермен дәйектелген. Бұл зерттеудің ғылыми негізділігін қамтамасыз етіп, ұсынылған тұжырымдардың сенімділігін арттырады.
		8.5 Пайдаланылған әдебиеттер тізімі **әдеби**	Жұмыстың негізі отандық және шетелдік ғалымдардың еңбектерімен, сондай-ақ кибербуллинг мәселесіне қатысты

		шолуға жеткілікті/жеткіліксіз.	маңызды зерттеулермен расталған. Диссертацияда қолданылған 124 дереккөз философиялық, мәдени және әлеуметтік теорияларға қатысты ғылыми жұмыстарды қамтиды, бұл әдебиеттер жұмыстың теориялық және методологиялық негізделуіне толық мүмкіндік береді.
9	Практикалық құндылық қағидаты	9.1 Диссертацияның теориялық маңызы: 1) **бар;** 2) жоқ.	Диссертациялық зерттеудің практикалық құндылығы кибербуллинг феноменін мәдени девиация ретінде терең талдау негізінде қалыптасқан тұжырымдар мен қағидаттардың цифрлық қоғамдағы әлеуметтік және мәдени мәселелерді шешуге бағытталғандығында байқалады. Зерттеу нәтижелері білім беру, әлеуметтік жұмыс, құқық қорғау және ақпараттық технологиялар салаларында кибербуллингке қарсы алдын алу шараларын әзірлеуге және күрес стратегияларын тиімді түрде жүзеге асыруға негіз бола алады. Сонымен қатар, жұмыста ұсынылған этикалық және мәдениеттанулық тұрғыдан жасалған шешімдер цифрлық мәдениеттің дамуына және тұлғалардың әлеуметтік жауапкершілігін қалыптастыруға оң ықпал етеді. Зерттеу қорытындылары мемлекеттік және қоғамдық ұйымдардың, білім беру мекемелерінің, сондай-ақ цифрлық кеңістіктегі мінез-құлық нормаларын реттеуші құрылымдардың жұмысында қолданылатын практикалық бағдарлама ретінде маңызды. Осылайша, диссертацияның нәтижелері қазіргі цифрлық мәдениеттің тұрақты дамуына және қоғамдағы әлеуметтік қауіпсіздіктің нығаюына нақты үлес қосады.
		9.2 Диссертацияның практикалық маңызы бар және алынған	Диссертациялық жұмыстың практикалық маңызы оның теориялық тұжырымдамаларын әдістемелік және дүниетанымдық тұрғыдан қолдануға негізделген. Зерттеу нәтижелерін орта және жоғары оқу

		нәтижелерді практикада қолдану мүмкіндігі жоғары: 1) **ия;** 2) жоқ.	орындарындағы гуманитарлық пәндерді оқыту барысында теориялық әрі практикалық құрал ретінде пайдалануға болады. Сонымен қатар, жұмыстың практикалық маңызы цифрлық дәуірде өмір сүру дағдыларын қалыптастыруда этикалық негіз ретінде үлкен мәнге ие болары сөзсіз.
		9.3 Практикалық ұсыныстар жаңа ма? 1) **толығымен жаңа**; 2) ішінара жаңа (25-75% жаңа); 3) жаңа емес (жаңасы 25%-дан кем).	Зерттеу кибербуллинг феноменін мәдени девиация ретінде жан-жақты зерттеп, цифрлық ортадағы мінез-құлық нормаларын қалыптастыруға бағытталған нақты ұсыныстар ұсынады. Бұл ұсыныстар білім беру саласында, қоғамдық және мәдени ұйымдарда, сондай-ақ цифрлық мәдениетті дамыту мен қорғауда тиімді қолдануға арналған. Сонымен қатар, жұмыс цифрлық мәдениет аясында әлеуметтік жауапкершілік пен этикалық стандарттарды жетілдіруге бағытталған стратегиялар мен әдістерді қалыптастырады. Зерттеу нәтижелері мемлекеттік және қоғамдық институттардың ақпараттық қауіпсіздік пен әлеуметтік тұрақтылықты қамтамасыз етуге арналған бағдарламаларына негіз бола алады. Мұндай кешенді тәсіл кибербуллингтің алдын алу және оған қарсы күресте мәдениеттану ғылымының теориялық және әдіснамалық әлеуетін толық көлемде қолдануға мүмкіндік береді. Осылайша, диссертацияның практикалық ұсыныстары қазіргі цифрлық қоғамдағы мәдени өзгерістер мен әлеуметтік девиацияның өзекті мәселелерін шешуде нақты нәтижелерге қол жеткізуге септігін тигізеді.
10.	Жазу және ресімдеу сапасы	Академиялық жазу сапасы: 1) **жоғары;**	Берілген диссертациялық жұмыстың жазылу және рәсімделу сапасы академиялық талаптарға толық сәйкес келеді және жоғары деңгейде бағаланады. Жұмыста ғылыми стильдің талаптарына сай

		2) орташа; 3) орташадан төмен; 4) төмен.	болашақ зерттеулер үшін маңызды логикалық құрылым, ғылыми әдістер мен терминология дұрыс қолданылған. Категориялық аппарат пен дәйекті тұжырымдар ұтымды және нақты баяндалған. Сонымен қатар, жұмыс барысында техникалық рәсімдеу ғылыми жұмыстарға қойылатын стандарттарға толық жауап беріп, жоғары сапада орындалған.
11.	Диссертацияға ескертулер		Диссертациялық жұмыстың жалпы құрылымы мен мазмұны жоғары деңгейде әзірленген. Алайда, келесі ұсыныстар жұмыстың тереңдігін арттырып, айқындығын жақсарта алады: 1. Теориялық тұжырымдарды нақты мысалдармен толықтыру жұмысқа қосымша контекст беріп, оның мазмұнын байыта түсер еді. Бұл әсіресе оқырманға зерттеудің негізгі идеялары мен тұжырымдарын нақтырақ ұғындыруға мүмкіндік береді. 2. Кейбір бөлімдердегі қолданылған терминологияны нақтылап, ғылыми нақтылыққа баса назар аудару зерттеу жұмысының айқындылығын және түсініктілігін айтарлықтай арттыра алады. Осы ескертулерге қарамастан, диссертацияның ғылыми жаңалығы мен маңыздылығына ешқандай кері әсер етпейді. Жұмыс өзекті тақырыпты жаңа ғылыми көзқарас тұрғысынан қарастырып, мәдениеттану саласына айтарлықтай үлес қосуда. Зерттеу өзінің негізгі мақсаттары мен міндеттерін толық орындап, маңызды ғылыми нәтижелерге қол жеткізген. Осы тұрғыдан алғанда, диссертация жоғары бағалануға лайық.
12.	Докторант		**1.** Ұлы Жібек жолы аймағындағы мәдени ауытқуларды алдын алу

	мақалаларының зерттеу тақырыбы бойынша ғылыми деңгейі (диссертация мақалалар сериясы нысанында қорғалған жағдайда ресми рецензенттер докторанттың зерттеу тақырыбы бойынша әр мақаласының ғылыми деңгейін зерделейді)		тәжірибесі. *Хабаршы. Философия, мәдениеттану және саясаттану сериясы.* – 2021. – Т. 75. – № 1. – Б. 61–73. Мақалада Ұлы Жібек жолының аймағындағы мәдени өтпелі кезеңдер мен өркениеттер арасындағы диалогтар кеңінен талқыланады. Авторлар тарихи және қазіргі кезеңдердегі мәдени өзара іс-қимылдарға шолу жасап, мәдени ауытқуларды болдырмау тәжірибесіне назар аударады. Жұмыста түрлі этностар мен қауымдастықтардың бейбіт өмір сүру жағдайлары қарастырылады. Мақалада көрсетілген теориялық тұжырымдар бүгінгі жаһандану жағдайындағы мәдени саясат үшін маңызды. **2.** Айналмалы билер: мәдени девиацияны болдырмаушы фактор. *Хабаршы. Философия, мәдениеттану және саясаттану сериясы.* – 2021. – Т. 77. – № 3. – Б. 83–90. Бұл мақалада айналмалы билердің мәдени девиацияны болдырмаудағы рөлі зерттеледі. Авторлар дәстүрлі билер институтының қоғамдағы моральдық және құқықтық нормаларды сақтау мен нығайтудағы маңыздылығын ерекше атап өтеді. Мақалада айналмалы билердің әділдік пен тәртіпті орнатудағы үлесі ғылыми тұрғыдан дәлелденеді. Бұл зерттеу билер институтының мәдени құндылықтарды қорғаудағы өзектілігін айқындайды. **3.** Мәдениет философиясы мен ұлттық мәдени девиацияның шектерін айқындау. *«Адам әлемі» журналы.* ҚР ҒжЖБМ ҒК Философия, саясаттану және дінтану институты. – 2021. – № 91 (1). – Б. 49–62. Мақалада мәдениет философиясы ұлттық мәдениеттің мәні мен құрылымын тереңірек түсінуге мүмкіндік береді. Осы бағытта

			мәдени девиацияның себептері мен оның қоғамға әсері зерттеліп, шектеу механизмдері ұсынылады. Мақалада ұлттық мәдениеттің тұрақтылығын қамтамасыз етудегі философиялық тұжырымдар қарастырылады. **4.** Мәдениет философиясының кибербуллинг дәуіріндегі мәдени девиацияны шектеудегі маңызы. *Хабаршы. Философия, мәдениеттану және саясаттану сериясы.* – 2022. – Т. 80. – № 2. – Б. 4–13. Бұл мақалада мәдениет философиясының кибербуллинг дәуірінде мәдени девиацияны болдырмаудағы рөлі зерттеледі. Авторлар технологиялық жетістіктер мен цифрлық коммуникациялардың мәдени құндылықтарға ықпалын талдап, моральдық нормаларды сақтаудың мәселелерін қарастырады. Мақалада киберкеуекшілік жағдайында ұлттық және жаһандық мәдениетті қорғаудың философиялық негіздері ұсынылады. **5.** Түркі көшпенді мәдениетінде суфизмнің мәдени девиацияға ұшырауының себептері. *Frontiers in Communication.* – Volume 10 - 2025 | https://doi.org/10.3389/fcomm.2025.1591725 Мақалада түркі көшпенділерінің мәдениетінде суфизмнің мәдени девиацияға ұшырауының себептері мен негіздері қарастырылады. Авторлар суфизмнің ілімдері мен дәстүрлі көшпенді құндылықтар арасындағы қайшылықтарды зерттеп, олардың мәдени өзгерістерге ықпалын талдайды. Бұл зерттеу суфизмнің түркі мәдениетіндегі орнын қайта қарастыруға және мәдени тұрақтылықты сақтау мәселесіне назар аударады.

13.	Ресми рецензенттің шешімі (осы Үлгі ереженің 28-тармағына сәйкес)		Осербаев Елдос Нұрланұлының «Кибербуллинг мәдени девиацияның формасы ретінде» тақырыбындағы диссертациялық жұмысы қазіргі әлеуметтік құбылысты мәдениеттану тұрғысынан жан-жақты және терең талдайды. Зерттеу барысында кибербуллингтің мәдени девиация ретіндегі қоғамға ықпалы, оның психологиялық, әлеуметтік және мәдени салдарлары нақты деректер мен ғылыми әдістер негізінде ашылып көрсетілген. Автор бұл феноменді заманауи мәдени ортада зерттей отырып, мәдениеттанудың теориялық негіздеріне маңызды толықтырулар енгізіп, жаңа ғылыми тұжырымдар ұсынады. Диссертациялық жұмыста кибербуллингтің мәдени контексте қалай қалыптасатыны, оның жастар мен жасөспірімдер арасындағы таралу ерекшеліктері мен әлеуметтік желілердегі рөлі терең зерделенген. Сонымен қатар, автор бұл мәселенің алдын алуға бағытталған тиімді ұсыныстар мен стратегияларды да ұсынған. Жұмыстың практикалық маңыздылығы жоғары, себебі ол әлеуметтік және мәдениет саласындағы мамандарға, саясаткерлер мен педагогтерге, сондай-ақ интернет қауіпсіздігімен айналысатын ұйымдарға нақты әдістемелік құрал ретінде қызмет ете алады. Цифрлану дәуірінде интернет мәдениетінің дамуы мен оның көлеңкелі тұстарын ескере отырып, диссертациялық зерттеудің өзектілігі арта түсуде. Осы негізде, Осербаев Елдос Нұрланұлының диссертациялық жұмысы философия докторы (PhD) дәрежесін алуға толық сәйкес келеді және оған бұл ғылыми дәрежені беруге болады деп есептеймін.

Ресми рецензент:

Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университетінің профессоры, философия ғылымдарының докторы **Кусаинов Дауренбек Умербекович**

КАДР САЯСАТЫ БАСҚАРМАСЫ
УПРАВЛЕНИЯ КАДРОВОЙ ПОЛИТИКИ

«Абай атындағы ҚазҰПУ» КЕАҚ
КАДР САЯСАТЫ БАСҚАРМАСЫНЫҢ ЖЕТЕКШІСІ
ЗАВЕРЯЮ: РУКОВОДИТЕЛЯ
УПРАВЛЕНИЯ КАДРОВОЙ ПОЛИТИКИ
НАО «КазНПУ им Абая»
ҚОЛЫ
ПОДПИСЬ